



Šifra kandidata:

Državni izpitni center



SPOMLADANSKI ROK

EKONOMIJA

==== Izpitna pola 2 ====

Četrtek, 16. junij 2005 / 150 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirko, ravnilo in žepni računalnik. Kandidat dobi ocenjevalna obrazca in konceptni list.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Slike lahko rišete s svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Nečitljivi odgovori in odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Število točk, ki jih dobite za posamezne pravilne odgovore, je navedeno v izpitni poli.

Poskušajte rešiti vse naloge. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 2 prazni.

A-del: KRAJŠA BESEDILNA VPRAŠANJA

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja. Ne izpuščajte ničesar.

*A-del izpitne pole ima šest krajših besedilnih vprašanj, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako vprašanje lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA**

Reševanje problema relativne redkosti dobrin zahteva dobro organizacijo gospodarjenja v družbi, pri čemer začnemo že na stopnji proizvodnje, ko izbiramo, kaj in kako bomo proizvajali.

- a) Pojasnite, kaj nam pove transformacijska krivulja države Karnija. Navedite, kako to krivuljo sicer tudi imenujemo.

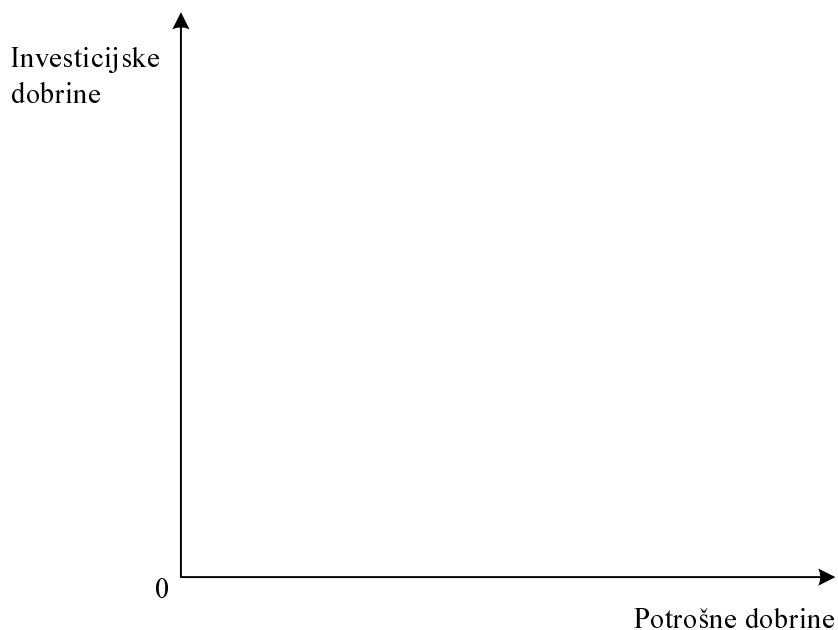
2 točki

- b) Za transformacijsko krivuljo države Karnija, ki se odloča med proizvodnjo potrošnih in investicijskih dobrin, imamo naslednje podatke:

Proizvodna izbira	Potrošne dobrine (v tisoč enotah)	Investicijske dobrine (v tisoč enotah)
A	30	0
B	28	2
C	24	4
D	18	6
E	10	8
F	0	10

Narišite transformacijsko krivuljo države Karnija v naslednji diagram:

1 točka



- c) Za državo Karnija velja pri taki transformacijski krivulji:
- če se odloči za proizvodnjo 18 tisoč enot potrošnih dobrin, lahko hkrati proizvede največ še enot investicijskih dobrin
1 točka
 - če poveča proizvodnjo potrošnih dobrin od 24.000 enot na 28.000 enot, bo morala proizvodnjo investicijskih dobrin za enot
1 točka
 - to spremembo proizvodnje investicijskih dobrin imenujemo
..... dodatnih 4.000 enot potrošnih dobrin
1 točka
- d) Politične in ekonomske okoliščine v državi Karnija so se v naslednjem letu poslabšale, čeprav je ostala količina razpoložljivih proizvodnih dejavnikov nespremenjena, tudi metode proizvodnje se niso spremenile. Gospodarstvo je v naslednjem letu proizvedlo 18.000 enot potrošnih dobrin in 4.500 enot investicijskih dobrin.
- Vrišite ustrezno točko v diagram in jo označite z N.
1 točka
 - Kaj po ekonomski plati pomeni točka N v primerjavi s transformacijsko krivuljo v prejšnjem letu?
1 točka
- Za največ koliko bi lahko v Karniji povečali proizvodnjo investicijskih dobrin ob nespremenjenem obsegu proizvodnje potrošnih dobrin, če bi znali pametno uporabiti svoje proizvodne zmogljivosti?
1 točka
- e) Predsednik vlade v Karniji je na predvolilnem shodu prebivalstvu obljubil, da bodo v naslednjem letu proizvedli 26.000 enot potrošnih dobrin in 5.000 enot investicijskih dobrin. Naštejte vsaj dva ekonomska ukrepa, s katerima bi lahko zagotovili takšen rezultat.
1 točka

A02**TRG IN DRŽAVNA INTERVENCIJA**

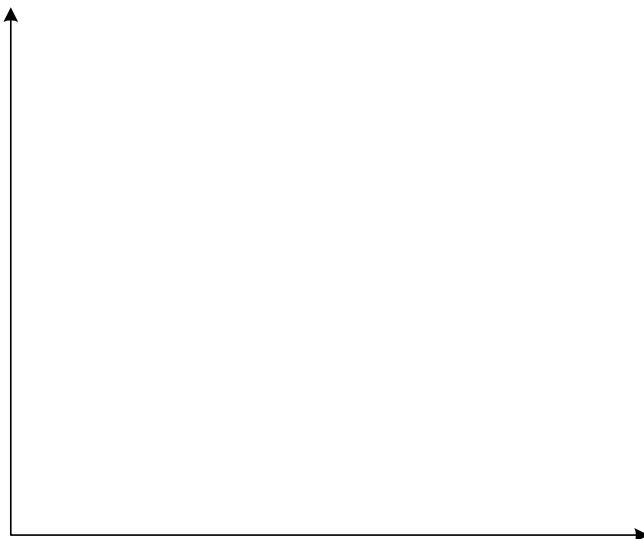
Sodobna država s svojimi ukrepi zagotavlja gospodarsko ravnotežje in ščiti življenjsko raven prebivalstva.

- a) Tabela prikazuje dnevno ponudbo in povpraševanje po mleku v državi.

Cena za liter v denarnih enotah	Ponudba (v 000 litrih)	Povpraševanje (v 000 litrih)
3,50	68	35
3,00	62	40
2,50	55	45
2,00	50	50
1,50	45	55
1,00	38	60

V spodnji diagram vrišite ponudbo in povpraševanje po mleku v tej državi ter določite ravnovesno ceno in količino.

3 točke



- V želji, da bi zagotovila prebivalcem mleko po dostopni ceni, določi država najvišjo možno ceno $P_M = 1,50$ denarne enote. Vrišite predpisano maksimalno ceno v diagram ter označite ponujeno in povpraševano količino.

1 točka

- Zaradi posredovanja države na trgu mleka se pri dani najvišji mogoči ceni (P_M) za liter mleka oblikuje (podčrtajte pravilni odgovor):

1 točka

presežna ponudba / presežno povpraševanje

b) Pojasnite, zakaj se v takem primeru navadno oblikuje nezakoniti trg, črna borza.

1 točka

c) Pojasnite vsaj dva vira ponudbe blaga na črni borzi in navedite, kdo dejansko zasluži v primeru črne borze.

2 točki

d) Navedite in pojasnite vsaj en način, s katerim bi država preprečila nastanek črne borze in kljub temu zagotovila prebivalcem mleko pri dani najvišji ceni (P_M).

2 točki

A03**MEZDA**

Mezda je plačilo za storitve, ki jih posameznik opravi v proizvodnem procesu, v katerem nastopa kot lastnik delovne sile.

- a) Pojasnite gospodarski pomen mezde.

2 točki

- b) Navedite vsaj eno prednost, ki jo ima kosovna mezda pred časovno s stališča delavca in s stališča lastnika podjetja.

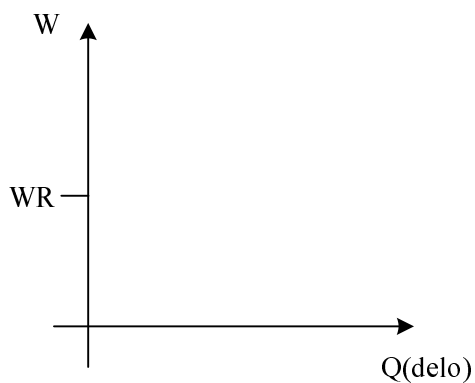
2 točki

Prednost s stališča delavca:

Prednost s stališča lastnika podjetja:

- c) V spodnjo sliko vrišite krivulji ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile (v sodobnih gospodarstvih) tako, da se bo na trgu oblikovala ravnovesna mezda v višini WR.

3 točke



- d) V državi Levoniji je sindikatom uspelo zvišati mezde z omejevanjem ponudbe delovne sile. Navedite vsaj dve konkretni možnosti, kako so sindikati lahko to dosegli.

1 točka

- Spremembo, ki so jo povzročili sindikati na trgu delovne sile, vrišite s črtkano črto v sliko, ki ste jo vrisali pri točki c.

1 točka

- e) V letu 2002 je bila po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije nominalna rast povprečne bruto plače na zaposlenega v Sloveniji 9,7 %, realna rast pa le 2 %. Pojasnite vzrok za to razliko.

1 točka

A04**PODJETNIŠTVO IN TRŽNA STRUKTURA**

Hkrati s spreminjanjem lastninske strukture se je v povezavi s tehnološkim razvojem spreminjala tudi tržna struktura, ki je iz sistema svobodne konkurence postopno prehajala v sistem nepopolne konkurence.

- a) Nastajanje velikih podjetij, tudi z združevanjem nekdanjih konkurentov, ustvarja razmere za monopolizacijo gospodarstva. Pojasnite vsaj dve skupini ovir za selitev kapitala v donosnejše panoge.

2 točki

Skupina ovir	Opis

- b) Renault in Nissan sta leta 1999 objavila strateško zavezništvo, tako da so Francozi v japonski družbi pridobili 37 % kapitala. Navedite, kako lahko imenujemo paket delnic, ki predstavlja 37 % kapitala.

1 točka

- c) Da bi Nissan potegnili iz izgub, so Francozi poslali na Japonsko menedžerja Carlosa Ghosna. Ta je v kratkem obdobju ustvaril dobre finančne rezultate. Toda njegov cilj, tako kakor cilj mnogih sodobnih menedžerjev, ni le maksimiranje dobička. Navedite vsaj dva cilja, ki sta poleg maksimiranja dobička še lahko vodilo odgovornega menedžerja.

1 točka

- d) Pojasnite kako bi lahko po ekonomski plati upravičili, da so japonske banke podpirale strateško zavezništvo Nissana in Renaulta.

1 točka

- e) Trg avtomobilske proizvodnje lahko štejemo med trge, za katere je značilna tržna struktura (podčrtajte pravilen odgovor) **monopoli / dominantna podjetja / oligopol**. V tržnih gospodarstvih so monopoli (podčrtajte pravilen odgovor) **izjema / pogosti**, pojavljajo se v **javnih / zasebnih** storitvah, in sicer v panogah, kakršni sta _____

2 točki

- f) Dobiček je najpomembnejši cilj vseh podjetij. V spodnjo skico vpišite sestavine sodobnejše strukture dobička.

1 točka

Prejemnik dela dobička	Sestavina dobička
Delničarji	
Država	
Podjetje	
Menedžerji	

- g) Navedite in pojasnite vsaj dva smiselna razloga, zakaj ima Nissan uspešni tovarni v Sunderlandu v Veliki Britaniji in v Smyrni v Tennesseeju v ZDA, ki sta zelo razviti gospodarstvi.

2 točki

	Razlog
1	
2	

A05**MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI**

Trgovina je v razvoju človeštva ustvarjala pomembne gospodarske vezi. Nujen razvoj se je povezal tudi z logiko kapitala, ki se poskuša nenehno širiti in večati svoj ekonomski prostor, saj je to ena od poti njegovega oplajanja.

- a) Pojasnite pojem kapital in na kratko opišite ali narišite sliko, kako poteka proces večanja ali oplajanja kapitala.

3 točke

- b) Navedite vsaj dve obliki, v katerih se izraža internacionalizacija kapitala.

1 točka

- c) V okviru nastajanja svetovnega kapitalističnega sistema pojasnite:

2 točki

- zakaj in v kakšnih oblikah se pojavlja prenos tehnologije

- kateri tokovi se poleg prenosa tehnologije še pojavljajo pri nastajanju svetovnega kapitalističnega sveta.

d) Navedite vsaj dva pričakovana ugodna učinka transnacionalne korporacije za gospodarstvo manj razvitih držav.

2 točki

e) Stiki med razvitimi državami in državami v razvoju po mnenju nekaterih ekonomistov ustvarjajo razmere za poglobljanje razlik med njimi, gre za tezo o mednarodni eksploataciji. Pojasnite vsaj en pogled, ki ga po vašem mnenju poudarja ta teza.

2 točki

A06**DENAR IN DENARNA POLITIKA**

Brez denarja si sodobnega tržnega gospodarstva sploh ne moremo predstavljati. Denarja mora biti dovolj za realizacijo vsakokratnega bruto domačega proizvoda.

a) Pojasnite pojem denarja.

1 točka

b) Navedite vsaj tri funkcije denarja.

1 točka

c) Pojasnite pojem zlati standard (zlata valuta).

1 točka

d) Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izda centralna banka, in načine kreditiranja, s katerimi centralna banka izdaja denar.

2 točki

- e) Dopolnite naslednje trditve o denarni politiki oziroma podčrtajte pravilno besedilo:

3 točke

Naloga denarne politike je skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku.

O restriktivni denarni politiki govorimo takrat, kadar centralna

banka _____ količino denarja v obtoku. Centralna banka lahko vodi restriktivno denarno politiko tako, da **zviša** / **zniža** stopnjo obvezne rezerve.

O ekspanzivni denarni politiki pa govorimo takrat, ko centralna banka

_____ količino denarja v obtoku. Slovenska centralna banka je v obdobju po osamosvojitvi vodila **ekspanzivno** / **restriktivno** denarno politiko.

Tako je želela predvsem _____ stopnjo inflacije.

- f) Najpogostejši primer vplivanja centralne banke na količino denarja v obtoku so njene operacije na odprtem trgu.

- Pojasnite, kaj to pomeni.

1 točka

- Navedite, kdaj centralna banka z operacijami na odprtem trgu vodi restriktivno denarno politiko.

1 točka

PRAZNA STRAN

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo: Esejistična vprašanja so razdeljena v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljena tri. Izbrati je potrebno po eno vprašanje iz vsakega sklopa. Smisel esejističnega vprašanja je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možno največ 30 točk).

PRVI SKLOP VPRAŠANJ

B01

PORABA IN PREMICA CENE

Neposredni cilj proizvodnje je zadovoljevanje potreb ljudi. Pojasnite, kako delimo potrebe ljudi z vidika tega, ali jih zadovoljujemo kot posamezniki ali v širši družbi; za posamezne oblike potreb navedite tudi primere za ilustracijo (3 točke). Pojasnite, kako se z večanjem dohodka gospodinjstev povečujejo njihove potrebe, želje in tako povpraševanje po različnih skupinah dobrin, to pa tudi ilustrirajte s primeri (3 točke). Pojasnite, pri katerih dobrinah je mogoče, da jih pri večjem dohodku kupimo celo manj (1 točka). Razložite, zakaj lahko rečemo, da so potrebe v celoti pravzaprav neomejene (2 točki). Narišite značilno premico cene za izbiro med hrano (A) in obleko (B) (1 točka). Pojasnite, kaj nam z vidika izbire potrošnika predstavlja določena točka na premici cene (2 točki) in v kakšnih primerih pride do vzporednega premika premice cene v desno navzgor (2 točki). Pojasnite, ali lahko s samo premico cene že ugotovimo, katera je optimalna izbira nakupa za posameznega potrošnika (1 točka).

15 točk

B02

POVPRAŠEVANJE

Na trgu se srečujeta dve skupini tržnih osebkov, kupci in prodajalci. Pojasnite, kdo nastopa v vlogi kupcev na trgu sladkorja kot potrošne dobrine (1 točka), in opredelite individualno in tržno povpraševanje po sladkorju (2 točki). Pojasnite obe skupini dejavnikov povpraševanja glede sladkorja (3 točke). Vzemimo, da je krivulja povpraševanja po sladkorju običajna krivulja. Vrišite tako krivuljo v diagram in pojasnite, zakaj imamo v primeru sladkorja značilno padajočo krivuljo (3 točke). Pojasnite, v kakšni povezavi sta sladkor in natreen (umetno sladilo) (1 točka), in pojasnite, kaj se bo zgodilo na trgu sladkorja v naslednjih treh primerih: (a) če se stroški proizvodnje natreena bistveno znižajo, (b) če se v proizvodnji sladkorne pese zaradi suše proizvodnja zmanjša za 30 % in (c) če se zaradi slane na nasadih kavovca v Braziliji zmanjša pridelek kave za 40 % (3 točke). Pojasnite vsaj dva primera, zakaj se povpraševanje po sladkorju čez leto sezonsko spreminja, in kako na dohodek proizvajalcev sladkorja vpliva gibanje, ki priporoča manjšo porabo sladkorja iz zdravstvenih razlogov (2 točki).

15 točk

B03**KAPITAL IN USPEŠNO POSLOVANJE**

Z razvojem industrijske proizvodnje se je kot temeljni dejavnik uveljavil kapital, saj takšne proizvodnje ni brez velikih naložb v zgradbe in opremo. Pojasnite, kaj naj bi bil cilj podjetij v tržnem gospodarstvu, s katerimi omejitvami se podjetja pri tem srečujejo in katero merilo uspešnosti poslovanja najbolje meri doseganje tega cilja (3 točke). Opredelite to merilo (2 točki). Pojasnite, zakaj so se z drugo industrijsko revolucijo potrebe po vlaganju kapitala močno povečale (2 točki). Pojasnite, kako lahko posameznik, ki ima dobro poslovno idejo, vendar premalo lastnih prihrankov, pride do kapitala za ustanovitev podjetja in rast; navedite vsaj dva načina (2 točki). Pojasnite, kako imenujemo ceno izposojenega kapitala (1 točka) in od česa je ta cena odvisna (2 točki). Navedite bistvene ekonomske funkcije cene izposojenega kapitala (3 točke).

15 točk

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ**B04****ODPRTOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA IN EVROPSKA UNIJA**

V sodobnem tržnem ekonomskem sistemu so gospodarstva odprta – podjetja izvažajo in uvažajo, enako velja za Slovenijo. Pojasnite, zakaj je takšna odprtost posameznega gospodarstva nujna, kako odprtost merimo in kam bi po odprtosti uvrstili Slovenijo (4 točke). Opredelite pojem trgovinske bilance in navedite, kaj je značilno zanjo v Sloveniji vse od osamosvojitve (3 točke). Pojasnite, zakaj ima Slovenija več zunanjetrgovinskih tokov (partneric) oziroma kakšna je geografska sestava slovenske zunanjetrgovinske menjave, in navedite vsaj tri države (ali integracije), ki so najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije (3 točke). Slovenija je od maja 2004 polnopravna članica Evropske unije. Pojasnite, kdaj, kje in zakaj je nastala Evropska unija, koliko članic šteje in katere so prednosti vključitve Slovenije v Evropsko unijo (5 točk).

*15 točk***B05****DENARNA POLITIKA**

Naloga denarne politike je skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku. Za določanje prave količine denarja v obtoku skrbi osrednja bančna ustanova v gospodarstvu, pri nas je to Banka Slovenije. Poleg centralne banke obstajajo v gospodarstvu še poslovne banke. Navedite sestavo denarnih agregatov (denarnih mas), s katerimi izražamo količino denarja v obtoku (3 točke). Denar, ki ga izdaja centralna banka, imenujemo primarni denar, denar, ki ga izdajajo poslovne banke, pa knjižni denar. Navedite, kaj obsega primarni denar v Sloveniji (1 točka). Pojasnite tri načine, s katerimi centralna banka izdaja denar (3 točke). Opredelite, kaj je knjižni denar, in pojasnite način izdajanja denarja v poslovnih bankah (2 točki).

Centralna banka lahko, glede na ekonomske kazalce, vodi različno denarno politiko, ekspanzivno in restriktivno. Pojasnite vsaj dva načina s katerima lahko centralna banka vodi restriktivno denarno politiko (2 točki).

Pojasnite, kaj je Evropska monetarna unija in kakšni so pogoji za pridružitve k Evropski monetarni uniji (3 točke). Pojasnite, zakaj se namerava tudi Slovenija pridružiti Evropski monetarni uniji (1 točka).

*15 točk***B06****FISKALNA POLITIKA IN REVŠČINA**

Del ekonomske politike je fiskalna politika, za katero uporabljamo tudi izraz davčna politika. Instrumenti fiskalne politike so davki, drugi javnofinančni prihodki in javnofinančni odhodki. Opredelite pojem fiskalne politike in pojasnite njene funkcije (6 točk). Navedite vsaj tri skupine javnofinančnih prihodkov in tri skupine javnofinančnih odhodkov. Navedite tisto skupino prihodkov, ki predstavlja največji delež prihodkov (3 točke). Med javnofinančne odhodke med drugim štejemo transferje. Opredelite pojem transferja in pojasnite, kaj se dogaja s transferji pri ekspanzivni fiskalni politiki. Pojasnite tudi, kako država s transferji omejuje revščino v Sloveniji. Navedite tudi, kakšna je stopnja revščine v Sloveniji v primerjavi s povprečjem Evropske unije (6 točk).

15 točk

PRAZNA STRAN